

ქეთევან ჭკუასელი

თავი IV. საქართველოს განათლების სისტემა

ამ თავში თქვენ გაეცნობით:

- რა არის განათლების სისტემა;
- რომელი დაწესებულებებისაგან შედგება განათლების სისტემა;
- როგორია განათლების სისტემის წარმოშობის ისტორია;
- რომელ პრინციპებზეა აგებული საქართველოს განათლების სისტემა;
- რას ნიშნავს განათლების სისტემის საყოველთაო ხასიათი;
- რას ნიშნავს განათლების სისტემის სავალდებულო ხასიათი;
- რას ნიშნავს განათლების სისტემის სახელმწიფოებრივი ხასიათი;
- რას ნიშნავს განათლების სისტემის ერთიანობის პრინციპი;
- რომელი დოკუმენტებით რეგულირდება განათლების სისტემა;

მოზარდი თაობის აღზრდის მიზნისა და ამოცანების გადაჭრა შეუძლებელია გარკვეული ორგანიზაციის გარეშე. ორგანიზაციის აუცილებლობა თვით აღზრდის ბუნებიდან გამომდინარეობს. განათლების სისტემა, ზოგადად, ასეთ ორგანიზაციას წარმოადგენს.

სხვადასხვა ტიპის საგანმანათლებლო დაწესებულების დამოუკიდებლად არსებობა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ამა თუ იმ ქვეყანაში განათლების სისტემის არსებობას.

სკოლის პირველ დასახელებას ქრისტესშობამდე XXV საუკუნეში ვხვდებით, ძველ ეგვიპტეში, მაგრამ განათლების სისტემები მთელ მსოფლიოში გვიან, XVIII-XIX საუკუნეების მიჯნაზე შეიქმნა. განათლების სისტემის არსებობისათვის საჭიროა სწავლების სხვადასხვა საფეხურისა და ტიპის ფართო სასკოლო ქსელი, მათ შორის

გარკვეული სტრუქტურული და შინაარსობრივი ურთიერთობა, ხელმძღვანელი ორგანოების წყობა და სხვა. მაშასადამე, სკოლის არსებობა ქვეყანაში, ჯერ კიდევ არ ნიშნავს განათლების სისტემის არსებობას. საჭიროა სკოლების ფართო ქსელი და მათი ორგანიზებული ფუნქციონირება, რომელსაც ერთიანად მართავს სახელმწიფო. ზემოთ ნათქვამიდან ცხადია, რომ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანას განათლების სისტემის არსებობის სხვადასხვა ისტორია აქვს. ამასთან, ქვეყნის პოლიტიკური კურსიდან გამომდინარე, ცხადია, განსხვავებულია მათი თვისებრივი მხარეებიც.

განათლების სისტემა არის სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებათა ერთიანობა, აგებული სახელმწიფოს მიერ დადგენილ გარკვეულ პრინციპებზე.

მაშასადამე, განათლების სისტემის ხასიათს, ნებისმიერ ქვეყანაში, განსაზღვრავს ძირითადად ის პრინციპები, რომელსაც იგი ეფუძნება. ეს პრინციპები კი, თავის მხრივ, განსაზღვრულია სახელმწიფოს პოლიტიკური კურსით განათლების დარგში.

ყველა ქვეყანაში სახელმწიფო თავის პოლიტიკას აღზრდის დარგში სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებების მეშვეობით ახორციელებს და, ამდენად, განათლების სისტემას, მის ყველა რგოლს პოლიტიკის ბეჭედი აზის. განათლების სისტემა არა უბრალოდ პოლიტიკური ხასიათისაა, არამედ იგი სახელმწიფოს პოლიტიკის ნაწილია. განათლების სისტემის ხასიათი და მიმართულება განპირობებულია სახელმწიფოს პოლიტიკური კურსით, საერთო მიზნებითა და ამოცანებით.

ცხადია ისიც, რომ განათლების სისტემის მიზანი და მიმართულება, მისი შინაარსი და განვითარების დონე, საბოლოო ჯამში, საზოგადოების პოლიტიკურ-ეკონომიკური წყობითაა განსაზღვრული. როგორცაა საზოგადოება, ისეთივეა მისი განათლების სისტემა. განათლების სისტემა, როგორც სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებათა ერთობლიობა, ყოველთვის შეესაბამება საზოგადოების ეკონომიკურ-პოლიტიკურ წყობას, თუმცა, განვითარების დონის მიხედვით გარკვეულ ეტაპზე შეიძლება რამდენადმე ჩამორჩეობოდეს მას.

მართალია, განათლების სისტემა განსაზღვრულია საზოგადოების განვითარების დონით, მისი პოლიტიკურ - ეკონომიკური წყობით, მაგრამ იგი, ამავე დროს, უაღრესად

აქტიური ძალაა. სწორედ განათლების სისტემა უწყობს ხელს საზოგადოების ეკონომიკური წყობის განვითარებას, მეცნიერებისა და ტექნიკის პროგრესს. განათლების სისტემის ბუნების ამ მოკლე და ზოგადი დახასიათებიდან აშკარაა დასკვნა, რომ მსოფლიოში მოქმედებდა და მოქმედებს ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებული განათლების სისტემები. ერთი და იმავე პოლიტიკურ-ეკონომიკური წყობის ქვეყნებშიც კი, განათლების სისტემები თუმცა არა პრინციპულად, მაგრამ მაინც განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. თითქმის ყველა სახელმწიფოში სხვადასხვაგვარია განათლების სისტემაში მოქცეული დაწესებულებების სტრუქტურა, შინაარსი და ორგანიზაციული ფორმებიც კი.

საინტერესოა როგორია განათლების სისტემის ისტორია საქართველოში. ცნობილია, რომ განათლების კერები საქართველოში უძველესი დროიდან არსებობდა. ჩვენამდე მოღწეული ძველი ბერძენი ისტორიკოსებისა და გეოგრაფების ჩანაწერები მოწმობს, რომ ანტიკურ საქართველოში იყო „აყვავებული ქალაქები“ შესანიშნავი „საზოგადოებრივი შენობებით“, „გიმნასიონებით“. ანტიკური გიმნასიონის მემკვიდრედ შეიძლება ჩაითვალოს კოლხეთის უმაღლესი რიტორიკული სკოლა III - IV საუკუნეში. ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადებას (326წ) მოჰყვა სკოლების ეკლესიებთან გახსნა, რამაც კიდევ უფრო შეუწყო ხელი ქვეყანაში განათლების განვითარებას. თუმცა, უცხო დამპყრობთა შემოსევებმა და, განსაკუთრებით კი, არაბთა ბატონობამ დიდი ხნით შეაჩერა ქვეყნის განვითარება.

ქართული კულტურის აღორძინება და განვითარება კვლავ იწყება VI საუკუნეში, როდესაც საქართველოში მოღვაწეობა დაიწყო თორმეტმა ასურელმა მამამ. მათ მიერ დაარსებულ სამონასტრო კომპლექსებში არსებობდა საგანმანათლებლო ცენტრები, სადაც, ფაქტობრივად ახალ ცოდნას ეუფლებოდნენ ქართველები. ამას მოჰყვა IX-X-XI საუკუნეებში, ჯერ გრიგოლ ხანძთელის ცნობილი საგანმანათლებლო მოღვაწეობა ტაო - კლარჯეთში და, შემდგომ, ქვეყნის გარეთ, ათონისა და პეტრიწონის მონასტრები, ქართველი მოღვაწეების იოანე ხურსიძის(მთაწმინდელი), ექვთიმე მთაწმინდელის(ათონელი), გრიგოლ ბაკურიანის ძის და სხვა განსწავლული ქართველების დაუღალავი ღვაწლითა და შრომით. სწორედ ამ ვითარებამ მოუმზადა

საფუძველი ქართული კულტურის ისეთი უმნიშვნელოვანესი კერების აღმოცენებას საქართველოში, როგორებიც იყო გელათისა და იყალთოს აკადემიები XII საუკუნეში. მაგრამ, XIII საუკუნიდან მოყოლებული, ჯერ მონღოლთა ბატონობამ, ხოლო შემდეგ ირანისა და ოსმალეთის შემოსევებმა დააქვეითეს და დასცეს კულტურა და განათლება საქართველოში.

XVII საუკუნის II ნახევრიდან შეიქმნა ერთგვარი პირობები საქართველოს პოლიტიკური და კულტურული გამოცოცხლებისათვის. ქართველი მეფეების არჩილის, ვახტანგ VI-ისა და ერეკლე II-ის მიზანმიმართული მოღვაწეობის შედეგად, XVIII საუკუნეში სახალხო განათლების საქმე ხელისუფლების მზრუნველობის საგნად იქცა, რამაც სათანადო შედეგი გამოიღო - 1755 წელს გაიხსნა თბილისის სემინარია, ხოლო 1782 წელს - თელავის სემინარია. უცხოური ენებიდან ითარგმნა და შეიქმნა ქართული ორიგინალური სახელმძღვანელოები იმ პერიოდისათვის არსებულ მეცნიერებათა ყველა დარგში. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ეს სემინარიები, და განსაკუთრებით თელავის სემინარია, თავისი სწავლების შინაარსითა და მიზანდასახულობით წარმოადგენდა უნივერსიტეტის ტიპის პირველ ქართულ სასწავლებელს საქართველოში. (ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტომი - საქართველოს სსრ).

რა თქმა უნდა, სკოლების არსებობა არამც და არამც არ ნიშნავს განათლების სისტემის არსებობას. ამგვარ განათლებას, თავისუფლად შეიძლება ეწოდოს განათლების სისტემის წანამძღვრები საქართველოში, და რომ არა საზოგადოების ცივილიზაციის იმ დონის ისტორიულ-ლოგიკური აუცილებლობა, რომელმაც წარმოშვა მთელ მსოფლიოში განათლების სისტემების, როგორც საზოგადოებრივი ინსტიტუციების არსებობა, თამამად შეიძლებოდა გვეთქვა, რომ საქართველოში, განათლებასთან მიმართებით, უძველესი დროიდან იყო სახელმწიფოებრივი აზროვნება.

სახალხო განათლების შემდგომი სრულყოფის შესახებ ნათელ წარმოდგენას იძლევა იოანე ბაგრატიონის მიერ ქართლ-კახეთის სამეფოს სახელმწიფოებრივი რეფორმების მიზნით შედგენილი პროექტი „სჯულდება“, ანუ „ივანე ბატონიშვილის წინადადება გიორგი XIII-ისადმი მირთმეული 1799 წელსა“. რეფორმის ღონისძიებათა შორის „სჯულდება“ მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს განათლების დარგს. „სჯულდების“

მიხედვით, განათლების დარგის ხელმძღვანელობა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საქმეა. ამიტომ იგი სახელმწიფომ უნდა აიღოს თავის ხელში და შექმნას ადმინისტრაციული დაწესებულება, როგორც სახელმწიფო მმართველობის აპარატი: „იყოს განათლების მოხელე ესე იგი სკოლებისა, სხვა სასწავლებისა და სტამბების საქმეში და ამასთან ჰყვანდნენ ხელქვეითნი.“ ეს, ფაქტობრივად, განათლების იურიდიული უწყებაა თავისი მმართველითა და ხელქვეითებით, რომლებმაც უნდა უხელმძღვანელონ განათლების საქმეს სახელმწიფოში. „სჯულდებაში“, ამავე დროს, გამიჯნულია სასულიერო და საერო განათლება და საერო განათლებისათვის გაწერილია კონკრეტულ, სხვადასხვა რანგის სკოლათა ქსელი, სწავლების შესაბამისი მიზნითა და შინაარსით. „სჯულდებაში“ ხაზგასმითაა ნათქვამი, რომ სკოლის მასწავლებლებს ჯამაგირს სახელმწიფო უნდა უხდიდეს. (ო. ქინქლაძე, ქართული დემოკრატიული პედაგოგიკის ჩამოყალიბება, 1980). ყოველივე ეს კი არაფერია, თუ არა განათლების სისტემა.

როგორც ვხედავთ, საქართველოში, ისევე როგორც მთელ მსოფლიოში, მისი საგანმანათლებლო კულტურული ისტორიის ლოგიკური განვითარების შედეგად, მომწიფდა აზრი და შეიქმნა რეალური მოდელი სახალხო განათლების სისტემისა, მაგრამ ამ იდეას განხორციელება არ ეწერა, ვინაიდან 1801 წელს ქართლ–კახეთის სამეფო რუსეთს შეუერთდა და რუსეთის ხელისუფლება, ბუნებრივია, არ დაუშვებდა კონტროლის მექანიზმების ხელიდან გაშვებას ისეთ მნიშვნელოვან სფეროში, როგორიც განათლებაა. პირიქით, იგი სწორედ განათლების პროცესით აპირებდა ქართველი ხალხის ცნობიერების შეცვლას. შესაბამისად, საქართველოში განათლების სისტემის შექმნა XIX საუკუნის დასაწყისში რუსეთის განათლების სისტემის შექმნასთან იდენტიფიცირდება.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ქართული საზოგადოება არასდროს შერიგებია რუსიფიკატორულ რეჟიმს განათლების დარგში. ქართველი საზოგადო მოღვაწეების, დიმიტრი ყიფიანის, იაკობ გოგებაშვილის, ილია ჭავჭავაძის, იოსებ მამაცაშვილის, სერგი მესხის და სხვათა და სხვათა თაოსნობით, რუსეთის ხელისუფლების სერიოზული წინააღმდეგობის მიუხედავად, 1879 წელს საქართველოში დაფუძნდა

„ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“, რომელმაც, თამამად შეიძლება ითქვას, რუსეთის განათლების სისტემის პარალელურად, ფაქტობრივად იტვირთა განათლების დარგში ქართული სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების, ქართული განათლების სისტემის როლი, და უნდა ითქვას, რომ ამ საზოგადოების ყველა წევრის (რაც, ალბათ, მთელ ქართულ ინტელიგენციას მოიცავს ავტ.) რაციონალური, მიზანმიმართული და უანგარო მოღვაწეობის შედეგად მან შთამომავლობას შეუნახა ქართული ენა, ქართული დამწერლობა და მთელი ქართული კულტურა. ამდენად, ამ ორგანიზაციას, რომელიც 47 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ქართული განათლების საქმეს, თამამად შეიძლება ეწოდოს განათლების სისტემა. იგი საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგაც, 1927 წლის ჩათვლით, ფუნქციონირებდა.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ზოგადად, განათლების სისტემა გულისხმობს სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებების ერთიანობას. ამ თვალსაზრისით, განათლების სისტემაში, ბუნებრივია შედის როგორც სასწავლო-სააღმზრდელო ინსტიტუციები/სკოლა და სკოლამდელი დაწესებულება/, ისე, ყველა სხვა საშუალება, რომელიც მოზარდი თაობის სწავლებასა და აღზრდას ემსახურება, კერძოდ, სკოლის გარეშე სასწავლო - სააღმზრდელო დაწესებულებანი. ესენია მოსწავლეთა სახლები, საბავშვო უნივერსიტეტები, მოსწავლეთა შემოქმედებითი წრეები, საბავშვო თეატრები თუ ბიბლიოთეკები და ა.შ. მაშასადამე, თანამედროვე განათლების სისტემები სამი ძირითადი ტიპის დაწესებულებებისაგან შედგება, პირველი - სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებანი- საბავშვო ბაღები და ბაღები; მეორე - ყველა ტიპის სკოლა, ეს იქნება დაწყებითი, არასრული საშუალო თუ საშუალო ზოგადსაგანმანათლებლო, სხვადასხვა ტიპის პროფესიული თუ უმაღლესი სკოლა; მესამე - სკოლის გარეშე სასწავლო - სააღმზრდელო დაწესებულებანი - მოსწავლეთა სახლები, საბავშვო უნივერსიტეტები, მოსწავლეთა შემოქმედებითი წრეები, საბავშვო თეატრები თუ ბიბლიოთეკები და ა.შ. ამ დაწესებულებათა ერთიანობა, დაფუძნებული გარკვეულ პრინციპზე, როგორც უკვე აღვნიშნავდით, ქმნის სწორედ განათლების სისტემას. საქართველოში განათლების სისტემა ამჟამად მოიცავს ორი ტიპის დაწესებულებების ერთიანობას. ესენია

სკოლამდელი განათლება და სასკოლო განათლება, რომელიც, თავის მხრივ, მოიცავს ზოგად განათლებას, პროფესიულ განათლებას და უმაღლეს განათლებას. სამწუხაროდ, ქართული სახელმწიფო ჯერ ვერ აერთიანებს განათლების სისტემაში სკოლის გარეშე დაწესებულებებს. არადა, მათ შინაარსობრივ, დიდაქტიკურ-მეთოდურ გამართულობას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მოზარდის ცნობიერების ფორმირებისათვის.

ამჟამად საქართველოში განათლების სისტემის ყველა რგოლის ფუნქციონირება რეგულირდება შესაბამისი რგოლის/სკოლამდელი განათლება, ზოგადი განათლება, პროფესიული განათლება, უმაღლესი განათლება/ კანონითა და სხვა სახელმწიფოებრივი დოკუმენტებით, რომლებიც დეტალურად განსაზღვრავენ ინსტიტუციის ფუნქციონირების სამართლებრივ ნორმებს.

სკოლამდელ განათლება საქართველოში გულისხმობს 2– დან 6 წლამდე ბავშვის აღზრდას, რაც თემატურად, ძირითადად, გამოიხატება ბავშვის განვითარების პირობების ხელშეწყობასა და დაცვაში და მისი სკოლისთვის მომზადებაში. სახელმწიფო სკოლამდელ განათლებას სრულად აფინანსებს.

ზოგადი განათლება საქართველოში სამ საფეხურს მოიცავს: დაწყებითი სკოლა - I-VI კლასები, საბაზო სკოლა - VII-IX კლასები, საშუალო სკოლა - X-XII კლასები. საბაზო განათლება კონსტიტუციურად სავალდებულოა საქართველოს ყველა მოქალაქისთვის. ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა ვალდებულია თითოეულ მოქალაქეს მისცეს ცოდნის ის მინიმალური სტანდარტი, რომელიც დადგენილია საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცის მიერ. ზოგადი განათლების მიზანი და ამოცანები გაწერილია სახელმწიფოებრივ დოკუმენტში - „ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები“. შესაბამისად, ზოგადი განათლების კურიკულუმი შინაარსობრივად პასუხობს მოზარდში ფიზიკური, გონებრივი, ზნეობრივი და ესთეტიკური უნარების განვითარების პარამეტრებს.

პროფესიული განათლება საქართველოში ხუთ საფეხურს მოიცავს. I, II, და III საფეხური ერთიანდება სხვადასხვა დონის პროფესიულ კოლეჯებში და იქ სწავლის უფლება აქვთ საბაზო სკოლის კურსდამთავრებულებს (9 კლასი), თუმცა შეუძლია ნებისმიერი ასაკისა

და განათლების მქონე პირსაც. შემდეგი ორი საფეხური (IV,V), შედარებით მაღალი დონეა და იქ სწავლის უფლება აქვთ მხოლოდ სრული საშუალო განათლების მქონე პირებს. იგი რეგულირდება საქართველოს კანონით პროფესიული განათლების შესახებ.

უმაღლესი განათლება საქართველოში ჰარმონიზებულია ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცესთან. კერძოდ, საქართველო ბოლონიის პროცესის წევრია 2005 წლიდან, რაც გულისხმობს ევროპის ქვეყნებს განათლების სისტემების დაახლოებასა და ჰარმონიზაციას და ერთიანი ევროპული სივრცის შექმნას. ბოლონიის პროცესის შესაბამისად, საქართველოში უმაღლესი დაწესებულებები სამი სახისაა:

კოლეჯი – უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს აკადემიური უმაღლესი განათლების მხოლოდ პირველი საფეხურის – ბაკალავრიატის – საგანმანათლებლო პროგრამას – 240 კრედიტი;

სასწავლო უნივერსიტეტი – უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს პირველი (240 კრედიტი) და მეორე (120 კრედიტი) საფეხურის უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამას/პროგრამებს (გარდა დოქტორანტურისა);

კვლევითი უნივერსიტეტი (უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს სამივე საფეხურის – ბაკალავრიატი(240 კრედიტი), მაგისტრატურა(120 კრედიტი), დოქტორანტურა(180კრედიტი) უმაღლეს საგანმანათლებლო

პროგრამას/პროგრამებს. ცხადია, ჰარმონიზაცია არ არის მხოლოდ სტრუქტურა.

შინაარსობრივადაც საქართველოს უმაღლესი განათლების სისტემა მთლიანად ეყრდნობა ევროპული საგანმანათლებლო სივრცის ძირითად ტენდენციებსა და მიმართულებებს.

საქართველოს განათლების სისტემის სტრუქტურული დახასიათების შემდეგ, ძალზე ზოგადად და სქემატურად შევჩერდეთ იმ უძირითადეს პრინციპებზე, რომლებზეც დღეს აგებულია საქართველოს განათლების სისტემა. საქართველოს ხელისუფლება და ქართველი ხალხი მიისწრაფის ევროპული თანამეგობრობისაკენ და, ბუნებრივია,

საქართველოში მოქმედი კანონები და რეგულაციები განათლების შესახებ ჰარმონიზაციაშია ევროპულ და საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცის კანონებთან და რეგულაციებთან. განათლების სისტემის პრინციპები კი, უშუალოდ ეფუძნება

განათლების სფეროსთან მიმართებით ქვეყანაში მოქმედ კონსტიტუციას, კანონებს, სამართლებრივ აქტებსა და რეგულაციების.

ეს პრინციპები ძალზე განზოგადებული ფორმით, შემდეგი სახით შეიძლება ჩამოვყალიბოთ:

1. საქართველოს განათლების სისტემა აგებულია საყოველთაო და, განსაზღვრულ ფარგლებში, სავალდებულო სწავლების პრინციპზე.

საყოველთაო სწავლების აღიარება კაპიტალისტური საზოგადოების მონაპოვარია და იგი კანონით დაცულია თანამედროვე მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანაში.

საყოველთაო სწავლება გულისხმობს ყველა მოქალაქის სწავლის თანაბარ უფლებასა და შესაძლებლობას სხვადასხვა ტიპის /საშუალო, პროფესიული, უმაღლესი/ სკოლაში.

თანამედროვე ტერმინოლოგიით ამ პრინციპს საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცე და საქართველოც განათლებაზე ხელმისაწვდომობის პრინციპს უწოდებს, რითაც ხაზს უსვამს არა მხოლოდ ყველა მოქალაქის უფლებას განათლებაზე, არამედ

შესაძლებლობასაც, ვინაიდან ამ უკანასკნელის გარეშე უფლებით ვერაფერს მოიპოვებ.

სავალდებულო სწავლება გულისხმობს გარკვეული საფეხურის სასკოლო განათლების აუცილებლად, სავალდებულო წესით მიღებას. ეს პრინციპი საქართველოში (და მსოფლიოს ქვეყანების უმეტესობაში) კონსტიტუციურადაა დაკანონებული საბაზო, ცხრაწლიანი სკოლის ფარგლებში. თუ სახელმწიფო კონსტიტუციურად აკანონებს სავალდებულო სწავლებას, მაშასადამე, იგი იღებს ვალდებულებას სასწავლო პროცესის აღნიშნულ ვადებში დაფინანსებისა. სახელმწიფო და ოჯახი კანონის წინაშე უნდა იყოს პასუხისმგებელი მოსწავლის მიერ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის საბაზო საფეხურის (I – IX კლასი) დამთავრებაზე. ცხრაწლიანი განათლება უკლებლივ უნდა მიიღოს ყველა მოსწავლემ. წინააღმდეგ შემთხვევაში ირღვევა ქვეყნის კონსტიტუცია.

ესაა ის მინიმალური სტანდარტი განათლებისა, რომელსაც XXI საუკუნის მსოფლიო უყენებს მოქალაქეს და მისი არშესრულება ქვეყანას ვერ მოუტანს არა თუ პროგრესსა და განვითარებას, არამედ ზოგადად, საერთაშორისო თანამეგობრობაში არსებობის მინიმალურ პირობებს. ამდენად, მთელი რიგი ქვეყნების უპირველესი საზრუნავია განათლებაზე ხელმისაწვდომობის პრინციპის შესრულება და დაცვა; აქვე აღვნიშნავთ,

რომ მსოფლიოს ბევრ განვითარებულ ქვეყანაში განათლების ეს სტანდარტი 12-13 - წლიან განათლებას გულისხმობს. სხვათა შორის, ავადსახსენებელ საბჭოთა კავშირში სავალდებულო განათლება თერთმეტწლიანი იყო და საყოველთაო განათლების პრინციპის დაცვის ხარისხით, იგი მსოფლიოში ერთერთი პირველი ქვეყანა იყო. რა თქმა უნდა, ამ ყველაფერს იდეოლოგიური საფუძველი ედო, მაგრამ იდეოლოგიის მიღმა რეალურად არსებობდა საგნობრივი განათლების სერიოზული ფაქტობრივი დონეები.

2. საქართველოს განათლების სისტემა აგებულია სახელმწიფოებრიობის პრინციპზე, რაც ნიშნავს, რომ განათლების სისტემის ყველა რგოლს - სკოლამდელ დაწესებულებას, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლას, პროფესიულ და უმაღლეს სკოლებს აარსებს, აფინანსებს და განაგებს სახელმწიფო. იგი უზრუნველყოფს სასწავლო-სააღმწერდლო დაწესებულებების სწორად დაგეგმვას, ამ დაწესებულებების პროგრამულ მთლიანობას, მათი მართვის და ხელმძღვანელობის ცენტრალიზებულ სისტემას და სხვა.

მაშასადამე, სახელმწიფო უნდა უზრუნველყოფდეს სკოლამდელი დაწესებულებების, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების და უმაღლესი განათლების დაწესებულებების სრულ დაფინანსებას. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ თანამედროვე საქართველოში საჯარო სკოლის გარდა, არსებობს კერძო სამართლის იურიდიული პირები /სკოლები/, რომლებიც ასევე ახორციელებენ ზოგადსაგანმანათლებლო სწავლებას და აქვთ დამოუკიდებელი საფინანსო პოლიტიკა. ამასთან, სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას ვაუჩერის განსაზღვრული ოდენობით დააფინანსოს კერძო სკოლის მოსწავლეები. ასევე, საქართველოს სახელმწიფო თანამედროვე პირობებში საერთოდ ვერ აფინანსებს უმაღლეს სკოლას, თუ არ ჩავთვლით იმ ფაქტს, რომ უმაღლესი სკოლის პირველი და მეორე საფეხურის გარკვეული მიმართულებები გარკვეული პროცენტული რაოდენობით ფინანსდება სახელმწიფოს მიერ კანონით განსაზღვრული წესით.

მაშასადამე, შეიძლება ითქვას, რომ განათლების სახელმწიფოებრიობის პრინციპი საქართველოში ამჟამად არ არსებობს კლასიკური ფორმით, რაც, ცხადია ქვეყნის ეკონომიკური ვითარებითა და პოლიტიკითაა განპირობებული. სახელმწიფო ამჟამად

საკუთარ პოლიტიკას განათლების სფეროში არეგულირებს ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის პროცესებით, როგორც საჯარო /სახელმწიფო/, ისე კერძო სკოლებისათვის, რაც ზოგადად, გულისხმობს სკოლის დაარსებისა და ფუნქციონირებისათვის სახელმწიფოს მიერ დადგენილი კონკრეტული სტრუქტურული, მატერიალური და შინაარსობრივი მხარეების დაცვას. სწორედ ამ ნაწილში ახორციელებს ქვეყანა სახელმწიფოებრივ პრინციპს, რაც ნამდვილად მისასალმებელია განათლების სისტემის ფორმალური გამართულობის ნიშნით. თუმცა, ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცესთან ჰარმონიზაციის თვალსაზრისით, ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი.

3. სკოლის სახელმწიფოებრიობა შესაძლებელს ხდის, რომ **განათლების სისტემა ერთიანი იყოს**. სწორედ ერთიანობაა ამ სისტემის ძირითადი პრინციპი. ერთიანობა კი იმას ნიშნავს, რომ მთელ ჩვენს ქვეყანაში სწავლება წარმოებს ერთნაირი ეროვნული სასწავლო გეგმითა და პროგრამებით. მცირეოდენი განსხვავება შეიძლება არსებობდეს ამა თუ იმ სკოლის სასწავლო გეგმაში, რომელიც რეგულირდება ეროვნული სასწავლო გეგმის მიერ მოწოდებული წესით.

ეს პრინციპი ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში უზრუნველყოფს კლასიდან კლასში, სკოლის ერთი ტიპიდან მეორეში, სოფლიდან ქალაქში, ან, პირიქით, ყოველგვარი გამოცდის ან სპეციალური გასაუბრების გარეშე შესაბამის კლასში სწავლის პირდაპირ გაგრძელებას. შესაძლოა ეს პრინციპი კარგი გასაღებია სახელმწიფოს ხელში განათლების ერთიანი პოლიტიკისა და იოლად მონიტორინგის თვალსაზრისით, თუმცა, მოქალაქის უფლებრივი თვალსაზრისით, აირჩიოს ზოგადი განათლების ის ფორმა, რომელიც მის საჭიროებებსა და შესაძლებლობებს ეთანადება, ცხადია, ეს პრინციპი, რბილად რომ ვთქვათ, დასახვეწია. მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის რამდენიმე ვარიანტი არსებობს და ეს სულაც არ უშლის ხელს ამა თუ იმ ქვეყნის მიერ საკუთარი პოლიტიკის გატარების შესაძლებლობას განათლების სფეროში. ეს პრინციპი საბჭოთა განათლების სისტემის ყველაზე უარყოფითი პრინციპი იყო, როდესაც იმპერია ცდილობდა მასში შემავალი ერების განათლების ერთ თარგზე მორგებას და არ ითვალისწინებდა ამა თუ იმ ერის სოცო-კულტურულ თავისებურებებსა და

განვითარების საჭიროებებს. ამ თვალსაზრისით, თანამედროვე საქართველოს განათლების პოლიტიკა სამწუხაროდ ჯერ ვერ ასცდა საბჭოთა ერთფეროვნებას, მაგრამ, ვფიქრობთ, ესეც ქვეყნის სოციალურ ეკონომიკური ვითარების შედეგია და საქართველოს სახელმწიფო ნელ-ნელა შეიცვლის ცნობიერებას და გადავა ჭეშმარიტად ევროპული ცნობიერების დონეზე.

4. **საქართველოს საგანმანათლებლო პოლიტიკა იცავს განათლებაზე ეროვნებათა სრული თანასწორუფლებიანობის პრინციპს.** განათლებაზე ეროვნებათა თანასწორუფლებიანობა საქართველოს კონსტიტუციითაა განსაზღვრული. ამ მხრივ ყოველი ერი აბსოლუტურად შეუზღუდავია. უფრო მეტიც, სახელმწიფოს კონცეფცია ეროვნული უმცირესობების ინტეგრაციისა თანამედროვე სოციუმში გულისხმობს მათთვის განსაკუთრებული პროგრამების შექმნისა და განხორციელების პირობებს სახელმწიფო ენის შესწავლის პოლიტიკის კონტექსტში.

5. **საქართველოში საჯარო სკოლებში სწავლებას საერო ხასიათი აქვს, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი თავისუფალია რელიგიური სწავლებისაგან.** თუმცა არსებობს კერძო ტიპის საერო რელიგიური სკოლები, სადაც, გარდა ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული სავალდებულო და არჩევითი საგნებისა, ისწავლება რელიგიური ხასიათის საგნებიც.

6. **საქართველოს განათლების სისტემაში დაცულია მშობლიურ ენაზე სწავლების პრინციპი, რაც იმას ნიშნავს, რომ საქართველოში მცხოვრებ ყველა ეთნიკურ უმცირესობის მოქალაქეს სახელმწიფო უქმნის მშობლიურ ენაზე სწავლების პირობებს.** ამავე დროს მშობლიური ენა და ლიტერატურა ცენტრალური სასწავლო საგანია და მას საათების ყველაზე მეტი რაოდენობა აქვს დათმობილი.

7. **საქართველოს განათლების სისტემის კიდევ ერთი პრინციპია ინკლუზიური განათლების პრინციპი, რაც სერიოზული განაცხადია ადამიანის ძირითად უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით.** პრინციპი გულისხმობს, რომ ყველა ადამიანს, განურჩევლად მისი ბუნებრივი მონაცემებისა, აქვს თანაბარი უფლება მიიღოს მისთვის საჭირო განათლება და სახელმწიფომ ის უნდა უზრუნველყოს. ცნობილია, რომ კაცობრიობის

ისტორიაში, მეოცე საუკუნის დასაწყისშიც კი, ხდებოდა ადამიანთა სერიოზული განსხვავება ზოგადი განათლების ფორმისა და შინაარსის არჩევის თვალსაზრისით/და დღესაც ხდება სამწუხაროდ ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში/, რაც ყოველად მიუღებელია არა მხოლოდ ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით, არამედ მოზარდის განვითარების ფსიქო-ფიზიოლოგიური თვალსაზრისითაც. არავის აქვს უფლება განუსაზღვროს მოზარდს განვითარების რომელიმე საფეხურზე /სრულწლოვანებამდე/, როგორი ტიპის განათლებისთვისაა ის მზად, არავინ იცის რა მოხდება მისი განვითარების პროცესში და როგორ შეიცვლება მისი შესაძლებლობები განათლების თვალსაზრისით. და კიდევ, არსებითია, განათლების პროცესში დაცული და გათვალისწინებული იქნას მოსწავლის ინდივიდუალური შესაძლებლობები და თითოეულს მიეწოდოს სწავლების ის ფორმა, რომელიც მის პიროვნულ განვითარებას შეუწყობს ხელს. ინკლუზიური განათლების პრინციპით, კაცობრიობამ სერიოზული ნაბიჯი გადადგა ბავშვისადმი, ადამიანის შესაძლებლობებისადმი რწმენის თვალსაზრისით. საქართველომაც, ბუნებრივია, ეს გზა აირჩია. მართალია, ჩვენ ქვეყანაში ეს პრინციპი ჯერ-ჯერობით სათანადოდ ვერ ხორციელდება ობიექტური პირობებისა გამო, მაგრამ მთავარია პრინციპის აღიარება და შესაძლებლობაც გამოჩნდება.

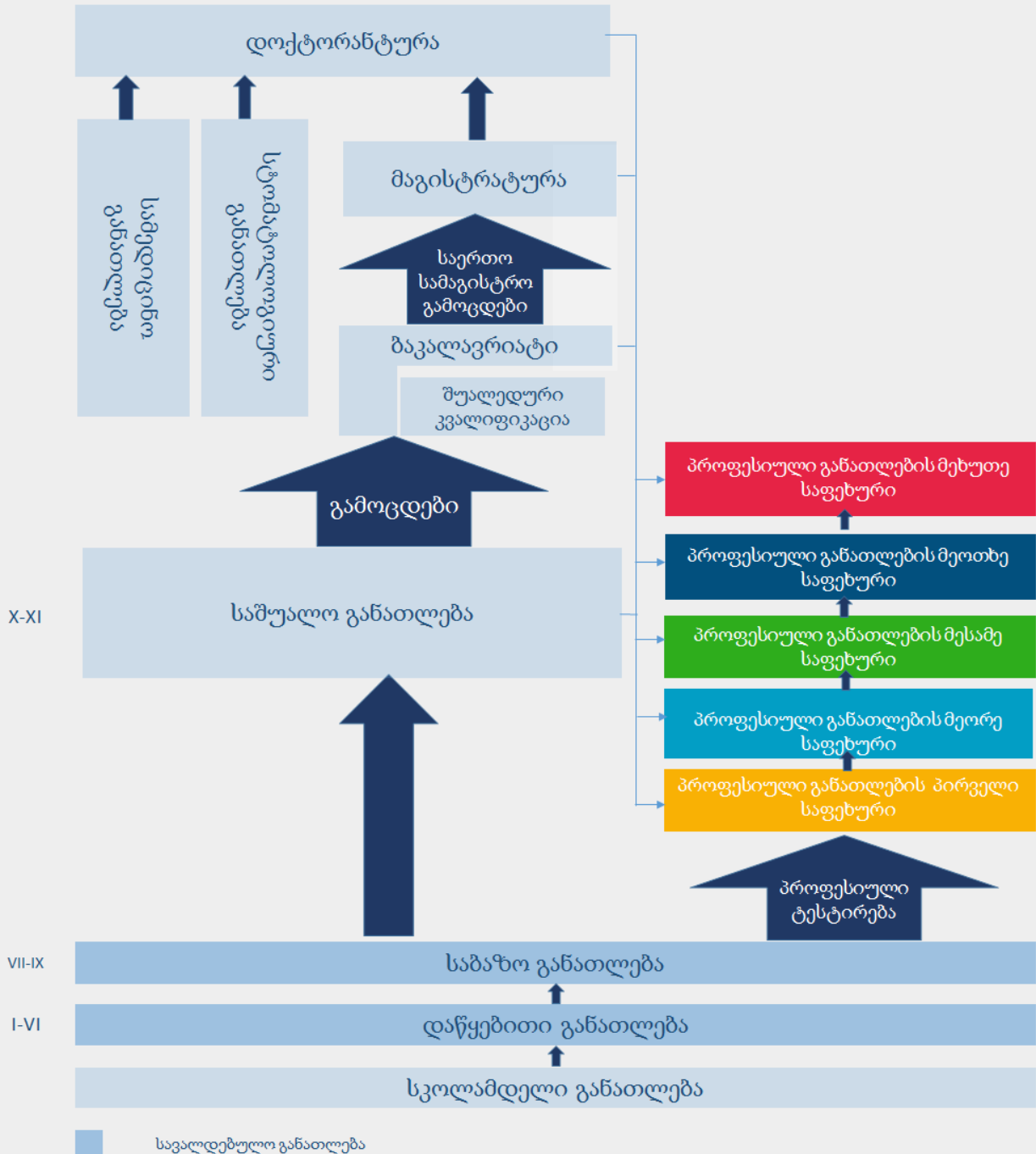
ესაა მოკლედ ის ძირითადი პრინციპები, რომელთა საფუძველზეც აგებულია საქართველოს განათლების სისტემა.

და ბოლოს, თანამედროვე ქართული საგანმანათლებლო სისტემა ჯერ კიდევ რეფორმირების პროცესშია და მიზანმიმართულია მსოფლიო საგანმანათლებლო სივრცესთან ინტეგრაციისაკენ, რაც იმედს გვაძლევს, რომ ქვეყანა აღიდგენს მის ისტორიულ საგანმანათლებლო ტრადიციებს და მოახერხებს ღირსეული ადგილი დაიკავოს მსოფლიო თანამეგობრობის საგანმანათლებლო სივრცეში.

საქართველოს განათლების სისტემა

აკადემიური განათლების სვეტი

პროფესიული განათლების სვეტი

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტომი „საქართველოს სსრ“;
2. ო. ქინქლაძე, ქართული დემოკრატიული პედაგოგიკის ჩამოყალიბება, 1980;
3. ქართული პედაგოგიკის ისტორია, 1974, რედაქტორი გ. სიხარულიძე;

დავალებები:

1. მოიძიეთ ინფორმაცია ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების შესახებ. როგორ ფიქრობთ, რა იყო ის ძირითადი მისია, რის გამოც შეიქმნა წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება.
2. მოიძიეთ რამდენიმე ევროპული ქვეყნის განათლების სისტემის სტრუქტურა და შეადარეთ ისინი საქართველოს განათლების სისტემის სტრუქტურას.
3. მოიძიეთ და განმარტეთ რას ნიშნავს განათლების სისტემის ცენტრალიზებული ხასიათი.